

УДК 377.014(477)

ГАЛИНА МИХАЙЛИШИН, доктор філософських наук, професор, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна
ORCID ID 0000-0001-7038-057X
halyna.mykhailyshyn@pnu.edu.ua

ОЛЬГА СОРОКОЛІТА, викладач, Івано-Франківський фаховий коледж Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна
ORCID ID 0000-0002-5057-0656
olha.sorokolita@pnu.edu.ua

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

HALYNA MYKHAILYSHYN, Doctor of Philosophy Sciences, Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine
OLHA SOROKOLITA, teacher, Ivano-Frankivsk Professional College Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

PROFESSIONAL TRAINING OF PROFESSIONAL JUNIOR BACHELORS: REGULATORY, LEGAL AND ORGANIZATIONAL PROVISIONS

У статті проаналізовано правові засади функціонування фахової передвищої освіти – від Закону України "Про фахову передвищу освіту" до Положення про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти та затверджених стандартів зі спеціальностей. Обґрунтовано доцільність уведення цієї освітньої ланки в систему освіти України.

Відзначено практичну спрямованість освітнього рівня "фаховий молодший бакалавр" та відсутність вікового цензу для його отримання.

Доведено, що основним принципом організації навчального процесу в закладах фахової передвищої освіти є студентоорієнтоване навчання.

Ключові слова: фахова передвища освіта, фаховий молодший бакалавр, студентоорієнтоване навчання, фаховий коледж.

Summary. The article analyzes the legal principles of the functioning of vocational pre-higher education from the Law of Ukraine "On Vocational Pre-Higher Education" to the Regulation on Accreditation of Educational-Professional Programs of Vocational Pre-Higher Education, approved standards for specialties. The expediency of introducing this link of education into the education system of Ukraine is substantiated. The practical orientation of the professional junior bachelor's level of education was noted. Eligibility and absence of age limit for obtaining it. It is noted that the main principle of the organization of the educational process in institutions of vocational pre-higher education is student-oriented learning.

Key words: vocational pre-

higher education; professional junior bachelor, student-oriented beginning, professional college.

Мета: охарактеризувати особливості підготовки фахових молодших бакалаврів на основі основних освітніх нормативних документів; виокремити організаційні вимоги підготовки майбутніх фахівців педагогічного профілю.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Система освіти України – це сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними.

Вища освіта регулюється Законом України "Про вищу освіту"

(2014 р.). Її складники та рівні зображено на *рисунку 1*.

Фахова перед вища освіта узаконена Верховною Радою України у червні 2019 року, коли було прийнято Закон України "Про фахову передвищу освіту", яким затверджено створення нового освітньо-професійного ступеня – фахового молодшого бакалавра. Підготовка фахівців цього рівня повинна здійснюватися на відповідній нормативній базі.

Аналіз досліджень і публікацій. Науковці Ю. Бабанський, В.Бондар, І. Зязюн, Н. Ничкало, Н.Рідей, Н. Титова та ін. досліджували практичне вдосконалення системи професійної підготовки, пошук ефективніших шляхів професійного навчання студентів різних напрямів.

Науково-теоретичні засади професійної підготовки висвітлювали В. Беспалько, Н. Бідюк, Р. Гуревич, В. Радкевич та інші.

Активну участь у підготовці проєктів закону про фахову передвищу освіту взяли І. Бриченко, І. Кириленко, І. Констанкевич, Т.Кремінь, В. Литвин, О. Марченко, О. Скрипник, О. Співаковський.

Виклад основного матеріалу дослідження. За Законом України "Про вищу освіту" 2002 року од-

ним з прямих переходів від професійно-технічної освіти до вищої освіти було впровадження навчання за програмою підготовки молодшого спеціаліста. Закон України "Про вищу освіту" 2014 року ліквідував цей прямий зв'язок, увівши обов'язковість сертифіката зовнішнього незалежного оцінювання для прийому до закладу вищої освіти (ЗВО) та змінивши освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста на освітньо-професійний ступінь молодшого бакалавра. Родіон Колишко в публікації (*Колишко, 2014*) проаналізував спільні риси та відмінності кваліфікацій молодшого спеціаліста і молодшого бакалавра, зауваживши про слабкі перспективи кваліфікації молодшого бакалавра з позицій очікування ринку праці та наявних (фактично – відсутніх) програм підготовки.

У 2019 році прийнято Закон України "Про фахову передвищу освіту", який визначив, що завдання фахової передвищої освіти – сформувати у здобувача освітню кваліфікацію, яка буде підтверджувати його здатність "виконувати спеціалізовані завдання у певній галузі професійної діяльності" (Закон України "Про фахову передвищу освіту", 2019).

В. Мороз та С. Мороз (Мороз В., Мороз С., 2021) на основі компаративного аналізу змісту кваліфікацій "фаховий молодший бакалавр" і "молодший бакалавр" запропонували вивести останню з переліку ступенів вищої освіти.

З 2020 року українські коледжі та технікуми почали надавати фахову передвищу освіту – готувати фахових молодших бакалаврів і не набирати вступників на освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста. Законодавчо встановлено три типи закладів фахової передвищої освіти: фаховий коледж; військовий коледж сержантського складу; фаховий коледж із специфічними умовами навчання. Вони мають право надавати середню загальну освіту, готувати фахового молодшого бакалавра, бакалавра. Фаховий коледж – це заклад фахової передвищої освіти або структурний підрозділ ЗВО, іншої юридичної особи, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям фахової передвищої освіти. У фахові коледжі трансформувалась більшість колишніх коледжів і технікумів.

Згідно з академічними правами фаховий молодший бакалавр може продовжити освіту на рівні молодшого бакалавра, бакалавра та ма-

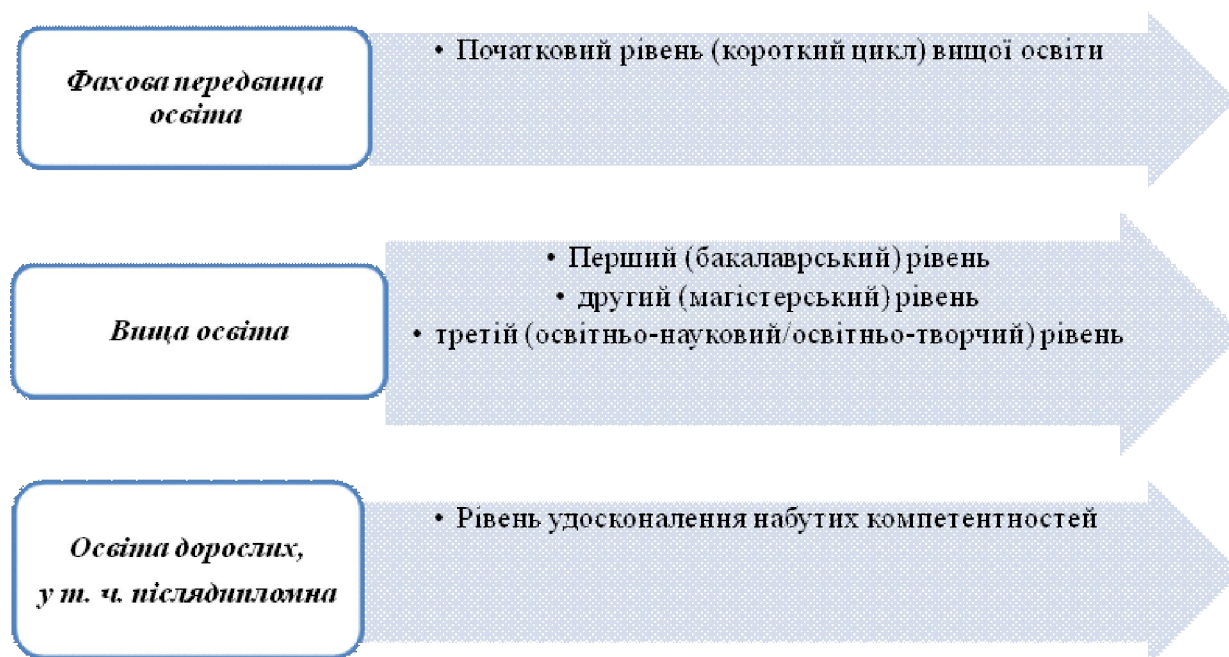

Рис. 1. Складники та рівні вищої освіти

гістра медичного, фармацевтичного або ветеринарного спрямування. Для збереження принципу наступності важливо, що підготовка фахових молодших бакалаврів здійснюється за освітньо-професійними програмами, розробленими відповідно до тих самих галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка і фахівців з вищою освітою.

Регулювання фахової передвищої освіти відбувається завдяки двом системам: 1) системі стандартів спеціалізованої фахової передвищої освіти, які розроблені центральними органами виконавчої влади; 2) залученню представників відповідної професійної сфери, які відповідають кваліфікаційним вимогам, визначеним Положенням про акредитацію освітньо-професійних програм (*Положення про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти, 2021*).

На думку І. Хомишина, "фахова передвища освіта практично орієнтована і спрямована на гнучке набуття компетентностей здобувачів освіти" (*Хомишин, 2019, с. 135*). О. Шаров підтверджує, що "на сучасному етапі практичну підготовку в закладах фахової передвищої освіти розглядають у двох вимірах – як процес, що не інтегрований з теоретичним навчанням, та як інтегрування практичної підготовки в освітній процес, що виявляється у дуальній освіті" (*Шаров, 2019, с. 7*). Адже в Законі України "Про фахову передвищу освіту" передбачена дуальна форма освіти як одна з форм здобуття фахової передвищої освіти. Це сприятиме взаємодії освітньої та виробничої сфер з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в межах організаційно відмінних форм навчання. Загалом дуальна форма освіти дає можливість якісніше підготувати випускника закладу освіти і водночас вплинути на проблему працевлаштування.

Основним принципом організації освітнього процесу в закладах передвищої освіти визначено

студентоцентризм, що передбачає:

- "заохочення здобувачів фахової передвищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу;

- створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів фахової передвищої освіти, включаючи надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії;

- побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства здобувачів фахової передвищої освіти та адміністрації, педагогічних (науково-педагогічних) та інших працівників закладу фахової передвищої освіти" (*Закон, стаття 1, п.1.11*).

Для здобувачів освіти запропоновано на самостійний вибір різні форми освіти: дистанційна, дуальна, екстернат, мережева, навчання на виробництві. Також відсутні вікові обмеження, завдяки чому фахову передвищу освіту можна вважати складовою освіти дорослих.

Заклад фахової передвищої освіти самостійно вирішує питання організації освітнього процесу, керуючись Законом України "Про фахову передвищу освіту" (2019), Постановою КМУ № 1187 від 30.12.2015 "Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти", стандартами фахової передвищої освіти з відповідних спеціальностей. Сьогодні вже затверджено 68 стандартів фахової передвищої освіти, які розроблені згідно з Методичними рекомендаціями щодо розроблення стандартів фахової передвищої освіти (2020). З них 26 – уже набрали чинності з 2021–2022, решта – з 2022–2023 навчальних років.

Стандартом передбачені методи, методики й технології підготовки фахових молодших бакалаврів з відповідної спеціальності. Організаційно зреалізувати основні вимоги стандарту повинна система внутрішнього забезпечення якості закладу фахової передвищої освіти.

На основі стандарту фаховий

коледж розробляє освітньо-професійну програму підготовки фахового молодшого бакалавра, за якою впроваджуватиме освітню діяльність з урахуванням наявної ліцензії. Освітньо-професійна програма у сфері фахової передвищої освіти? єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення визначених результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої та професійної кваліфікації. В Івано-Франківському фаховому коледжі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника розроблені освітньо-професійні програми зі спеціальностей 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 022 Дизайн, 081 Право, 113 Прикладна математика, 241 Готельно-ресторанна справа, 242 Туризм. Перед упровадженням вони пройшли ретельну експертизу науково-методичної ради університету.

Оцінювання освітньо-професійної програми та освітньої діяльності закладу освіти за цією програмою на предмет забезпечення й удосконалення якості фахової передвищої освіти здійснюється у формі акредитаційної експертизи Державною службою якості освіти України за наступними критеріями і трибальною шкалою (*Положення про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти, 2021*): 1. Структура та зміст освітньо-професійної програми; 2. Організація прийому на навчання за освітньо-професійною програмою та визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти; 3. Організація освітнього процесу; 4. Контрольні заходи, оцінювання програмних результатів навчання здобувачів освіти та академічна доброчесність; 5. Кадрове забезпечення реалізації освітньо-професійної програми; 6. Освітнє середовище та матеріальні ресурси; 7. Внутрішнє забезпечення якості освітньо-професійної програми.

Висновки та перспективи по-

дальших досліджень. Таким чином, організація і провадження фахової передвищої освіти закріплені на законодавчому рівні. Водночас закладам фахової передвищої освіти надається самостійність з точки зору розробки освітньо-професійних програм.

Загалом підготовка фахового молодшого бакалавра передбачає добру практичну підготовку здобувачів освіти та можливість продовжувати набувати знання на вищому рівні освіти.

У подальшому плануємо зробити порівняльний аналіз освітньо-професійних програм закладів передвищої освіти в розрізі задекларованих у них компетентностей, які повинен упродовж навчання набути майбутній фахівець, та відповідних програмних результатів, які він може проявити.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Мороз, В. М., Мороз, С. А. (2021). Система сучасної фахової передвищої освіти як складова механізму забезпечення якості вищої освіти: державно-управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*, 1, 88–96.

Положення про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти. *Наказ МОН № 749 від 01.07.2021*. Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1608-21#Text> (дата звернення 23.09.2022 р.).

Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти. *Постанова КМУ № 1187 від 30.12.2015* (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №180 від 03.03.2020, №365 від 24.03.2021) Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-%D0%BF#n9> (дата

звернення 23.09.2022 р.).

Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів фахової передвищої освіти. *Наказ МОН № 918 від 13.07.2020*. Режим доступу <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/2020/12/28/Nakaz%20918%20vid%2013.07.2020.pdf> (дата звернення 23.09.2022 р.).

Про фахову передвищу освіту. *Закон України від 06 червня 2019 р.* Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2745-19> (дата звернення 23.09.2022 р.).

Равчина, Т., Шемелюк, Г. (2019). Організація освітнього процесу в системі фахової передвищої освіти у вимірі законодавчих змін. *Вісник Львівського університету*, 34, 198–208.

Хомишин, І. Ю. (2019). Правове регулювання фахової передвищої освіти в Україні. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*, 24, 134–138. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2019.24.134>

Шаров, О. І. (2019). Закон України "Про фахову передвищу освіту" – нові можливості та перспективи. *Фахова передвища освіта*, 1 (48), 4–7.

REFERENCES

Moroz, V. M., Moroz, S. A. (2021). Systema suchasnoji fakhovoji peredvyshchoji osvity jyak skladova mehanizmu zabezpechennia jakosti vyshchoji osvity: derzavno-upravlinskyj aspekt. *Investyciji: praktyka i dosvid*, 1, 88–96.

Polozennia pro acredytaciu osvitnio-profesijnych program fakhovoji peredvyshchoji osvity. *Nakaz MON № 749 vid 01.07.2021*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1608-21#Text> (data zvernennia: 23.09.2022)

zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1608-21#Text (data zvernennia: 23.09.2022)

Pro zatverdzennia Licenzijnych umov provadzennia osvitnioji dijalnosti zakladiv osvity. *Postanova KМУ № 1187 vid 30.12.2015* (Iz zminavy i dopovnenjamy, vnesenyzy zgidno z Postanovamy KМУ № 180 vid 03.03.2020, № 365 vid 24.03.2021) Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-%D0%BF#n9> (data zvernennia: 23.09.2022)

Pro zatverdzennia Metodychnych rekomendacij sshchodo rozroblennia standartiv fahovoji peredvyshchoji osvity. *Nakaz MON № 918 vid 13.07.2020*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/2020/12/28/Nakaz%20918%20vid%2013.07.2020.pdf> (data zvernennia: 23.09.2022).

Pro fakhovu peredvyshchu osvitu. *Zakon Ukrainy vid 06 chervnia 2019 r.* [On Professional Higher Education]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2745-19> (data zvernennia: 23.09.2022.)

Ravchyna, T., Shemeliuk, H. (2019). Organizacija osvitniogo procesu v systemi fakhovoji peredvyshchoji osvity u vymiri zakonodavzhyh zmin. *Visnyk Lvivskogo universytetu*, 34, 198–208.

Homyshyn, I. Yu. (2019). Pravove reguluvannia fakhovoji peredvyshchoji osvity v Ukraini. *Visnyk Nacionalnogo universytetu "Lvivska politehnka"*, 24, 134–138.

Sharov, O. I. (2019). Zakon Ukrainy "Pro fakhovu peredvyshchu osvitu" – novi mozlyvosti ta perspektyvy. *Fakhova peredvyshcha osvita*, 1 (48), 4–7.

Стаття надійшла 28.11.2022 р.

